

Козарезенко Л. В.доктор економічних наук, професор,
професор кафедри фінансів,
Державний торговельно-економічний університет
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1349-6805>**Liudmyla Kozarezenko**

State University of Trade and Economics

Кучер Г. В.доктор економічних наук, професор,
професор кафедри фінансів,
Державний торговельно-економічний університет
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1714-5623>**Halyna Kucher**

State University of Trade and Economics

УДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМІВ ФІНАНСУВАННЯ РОЗВИТКУ ЛЮДСЬКОГО КАПІТАЛУ

ENHANCING MECHANISMS FOR FINANCING HUMAN CAPITAL DEVELOPMENT

Анотація. У статті досліджено трансформацію системи фінансування розвитку людського капіталу в Україні в умовах воєнних викликів та повоєнного відновлення з урахуванням обмеженості державних фінансових ресурсів та посилення ролі міжнародної фінансової підтримки. Визначено, що людський капітал є вагомим чинником економічного зростання та стійкості держави, а фінансування його розвитку набуває стратегічного значення в умовах соціально-економічних трансформацій. Проаналізовано динаміку та структуру видатків зведеного бюджету України на освіту, охорону здоров'я та соціальний захист у період 2015–2025 рр., що дозволило виявити тенденції їх змін під впливом пандемії COVID-19 та повномасштабної збройної агресії. Обґрунтовано, що традиційна модель фінансування, орієнтована на підтримку мережі установ, поступово трансформується у більш гнучку систему, засновану на принципах адресності, результативності та ефективності використання ресурсів. Розкрито роль нових фінансових інструментів, зокрема державних грантів, ваучерів, програм цільової підтримки та механізму «гроші слідують за отримувачем», що сприяють підвищенню доступності та якості соціальних послуг. Виявлено, що запровадження нових підходів до фінансування освіти, охорони здоров'я та соціального захисту супроводжується посиленням конкуренції, підвищенням прозорості фінансових потоків та орієнтацією на результат. Окрему увагу приділено ролі міжнародної фінансової допомоги та європейських інструментів у формуванні сучасної архітектури фінансування людського капіталу, що забезпечують додаткові ресурси та імплементацію сучасних стандартів управління. Визначено основні проблеми функціонування системи, зокрема недостатність фінансових ресурсів, дисбаланс між задекларованими зобов'язаннями та реальним фінансуванням, нерівномірність доступу до соціальних послуг. Доведено, що подальший розвиток системи фінансування людського капіталу потребує диверсифікації джерел фінансування, розвитку державно-приватного партнерства, підвищення дієвості місцевих бюджетів та підвищення ефективності використання коштів на основі результативного управління. Обґрунтовано необхідність формування стійкої, адаптивної та орієнтованої на довгострокові результати системи фінансового забезпечення, що здатна забезпечити відновлення та розвиток людського потенціалу України.

Ключові слова: людський капітал, бюджетні видатки, соціальний захист, фінансування освіти та охорони здоров'я, державні гранти, фінансування розвитку людського капіталу, державна фінансова політика.

Abstract. The article examines the transformation of the system for financing human capital development in Ukraine under wartime challenges and post-war recovery, taking into account fiscal constraints and the increasing role of international financial support. It is determined that human capital is a key factor of economic growth and state resilience, while its financing acquires strategic importance amid profound socio-economic transformations. The dynamics and structure of consolidated budget expenditures of Ukraine on education, healthcare, and social protection for the period 2015–2025 are analyzed, which made it possible to identify the main trends in their changes under the influence of the COVID-19 pandemic and full-scale armed aggression. It is established that there is a redistribution of budget priorities in favor of social protection alongside a relative decline in expenditures on education and healthcare. It is substantiated that the traditional financing model, focused on maintaining a network of budgetary institutions, is gradually transforming into a more flexible system based on the principles of targeting, performance, and efficiency in the use of resources. The role of innovative financial instruments, including state grants, vouchers, targeted support programs, and the “money follows the recipient” mechanism, is revealed as contributing to improved accessibility and quality of social services. It is found that the introduction of new approaches to financing education, healthcare, and social protection is accompanied by increased competition, enhanced transparency of financial flows, and a stronger results-oriented focus. Special attention is paid to the role of international financial assistance and European instruments in shaping the modern architecture of human capital financing, which provide additional resources and facilitate the implementation of advanced governance standards. The main problems of the system's functioning are identified, including

insufficient financial resources, imbalance between declared commitments and actual funding, unequal access to services, and the presence of informal practices. It is proven that further development of the human capital financing system requires diversification of funding sources, expansion of public-private partnerships, strengthening the role of local budgets, and improving the efficiency of resource utilization based on performance-oriented management. The necessity of forming a sustainable, adaptive, and long-term results-oriented system of financial support capable of ensuring the recovery and development of Ukraine's human potential is substantiated.

Keywords: *human capital, budget expenditures, social protection, financing of education and healthcare, state grants, financing of human capital development, public financial policy.*

Постановка проблеми. Розвиток людського капіталу в сучасних умовах виступає одним із визначальних чинників економічного зростання та забезпечення стійкості держави, насамперед в умовах воєнного стану. У даному контексті реалізація комплексу реформ, передбачених у *Програмі фінансової підтримки України від Європейського Союзу на 2024-2027 роки*, засвідчує формування системного підходу до фінансування освітньої, соціальної, житлової, культурної політики та політики зайнятості. Мова йде про розширення фіскального простору з метою підвищення якості людського капіталу через оновлення професійної та дошкільної освіти, розвиток ринку праці, впровадження сучасних моделей соціального забезпечення, удосконалення житлової політики, особливою увагою приділяється демографічним викликам, інтеграції ветеранів, підтримці внутрішньо переміщених осіб та розвитку соціальних послуг, що свідчить про орієнтацію державної політики на відновлення та розвиток людського потенціалу [1]. Разом із тим, незважаючи на значні обсяги передбачених інвестицій у сфері освіти, охорони здоров'я, соціальної інфраструктури та житлового забезпечення, наявні фінансові ресурси не можуть у повній мірі забезпечити реалізацію всіх поставлених завдань у довгостроковій перспективі. Згідно зі звітом «Ukraine Recovery and Reform Needs Assessment» [2], подальший розвиток людського капіталу у 2026–2035 роках визначається критичною потребою у фінансуванні трьох ключових секторів на суму понад 100 млрд дол. США. Найбільше фінансове навантаження припадає на систему соціального захисту, а саме 42,7 млрд дол. США, на фоні втрат доходів домогосподарств у 89,1 млрд дол. США станом на початок 2026 року. За цих умов пріоритетними виступають заходи зі стимулювання зайнятості (37,9% потреб сектору) та фінансування військових пенсій (10,8%), що безпосередньо впливають на збереження трудового потенціалу та забезпечення безперервності процесу соціально-економічного відтворення. Зазначене обумовлює необхідність розширення інструментарію фінансування розвитку людського капіталу, зокрема шляхом більш активного залучення позабюджетних ресурсів, розвитку механізмів державно-приватного партнерства, використання інноваційних фінансових інструментів та підвищення дієвості місцевих бюджетів. Важливого значення набуває також підвищення ефективності та результативності використання наявних коштів через запровадження фінансування орієнтованого на результат, що дозволяє забезпечити більший рівень віддачі інвестицій у розвиток людського капіталу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз останніх досліджень і публікацій свідчить, що у працях зарубіжних і вітчизняних науковців людський розвиток розглядається як результат взаємодії економічних

можливостей та інституційної спроможності держави забезпечувати базові соціальні функції, а саме освіту, охорону здоров'я і соціальний захист. Саме ці складові формують людський капітал та підвищують стійкість домогосподарств до кризових явищ в економічній і соціальній сферах. Зокрема, Залознова Ю. та Азьмук Н. [4] наголошують, що людський капітал є ключовим ресурсом відбудови економіки країни у повоєнний період і підкреслюють необхідність формування відповідної державної політики його відновлення, зокрема через запровадження нових механізмів фінансування. Іванова Н. [5] визначає першочерговим завданням державної політики відновлення людського капіталу відбудову освітньої, медичної та соціальної інфраструктури. У дослідженні Сагун Л. [7] розкрито особливості застосування інноваційних підходів до інвестування в людський капітал в умовах ресурсних обмежень. Пилипенко Ю. [14] обґрунтовує, що цільові соціально-економічні інвестиції у сфері освіти, науки, охорони здоров'я та соціальної інфраструктури є необхідною передумовою розвитку людського капіталу в Україні. В цілому, фінансування людського розвитку не є другорядним або похідним елементом економічної політики, а становить її фундаментальну основу. Через механізми розподілу та використання фінансових ресурсів держава впливає на рівень продуктивності праці, масштаби соціальної нерівності, рівень довіри до інституцій і визначає можливості соціальної мобільності населення. Такий підхід послідовно відображений у «Human Development Report 2023/24», де акцент робиться на зростанні нерівності після 2020 року та необхідності переосмислення механізмів фінансування людського розвитку [3]. У Звіті «Financing for Sustainable Development Report 2024» підкреслено, що світовому розвитку загрожують проблеми, пов'язані з обмеженістю фінансування, що ставить під питання реалізацію Цілей сталого розвитку та заходів із протидії кліматичним змінам. Дефіцит фінансування сталого розвитку є значним і зростає, а за оцінками міжнародних організацій, країни, що розвиваються, потребують близько 4 трлн доларів додаткових інвестицій щорічно [6].

В якості практичної інструкції для поєднання соціальних цілей із вимогами макрофінансової стабілізації застосовується підхід Міжнародного валютного фонду, де соціальні видатки включають соціальний захист, охорону здоров'я та освіту, але увага зосереджується не лише на обсягах фінансування, а й ефективності та результативності вирішення завдань у соціальній сфері (цілепокладання, правила доступу, параметри виплат та пільг, адміністрування) [8]. Це є важливим з розуміння того, що однакові частки видатків у ВВП можуть давати різні результати через різну структуру програм, якість управління, а також через різну частку приватних витрат домогосподарств (особливо у сфері охорони здоров'я та освіти).

Мета статті. Метою статті є аналіз трансформації системи фінансування розвитку людського капіталу в Україні в умовах воєнних викликів та повоєнного відновлення, з урахуванням обмежень фіскального простору та зростаючої ролі міжнародної підтримки. Для досягнення поставленої мети визначено завдання: проаналізувати динаміку та структуру видатків зведеного бюджету України на освіту, охорону здоров'я та соціальний захист у 2015–2025 рр., виявити фактори впливу на трансформацію фінансування людського капіталу в умовах воєнного стану, оцінити ефективність впровадження нових фінансових інструментів (грантів, ваучерів, програм цільової підтримки, механізмів «гроші слідують за отримувачем»), дослідити роль міжнародних фінансових програм та інституцій у формуванні сучасної архітектури фінансування людського розвитку, обґрунтувати напрями удосконалення механізмів фінансового забезпечення розвитку людського капіталу з урахуванням принципів результативності, адресності та фінансової стійкості.

Виклад основного матеріалу дослідження. Аналіз динаміки видатків на людський капітал в Україні у 2014–2025 рр. доцільно здійснювати диференційовано, за трьома складовими, а саме освітою, охороною здоров'я та соціальним захистом, що дозволяє виявити як загальні тенденції, так і специфічні фактори впливу на кожен напрям.

У сфері освіти у 2015–2020 рр. спостерігається відносно стабільний рівень фінансування (переважно в межах 5,4–6,0% ВВП), що відображає традиційно високий пріоритет цієї галузі в бюджетній політиці держави. Певне зростання у 2017–2020 рр. (до понад 6% ВВП) можна пов'язати з реалізацією освітньої реформи «Нова українська школа», підвищенням заробітних плат педагогічних працівників та збільшенням обсягів освітньої субвенції. Водночас, починаючи з 2021 року, фіксується поступове скорочення частки

видатків на освіту у ВВП (до 4,41% у 2025 р.). Така динаміка обумовлена кількома чинниками, по-перше, впливом пандемії COVID-19, що вимагала перерозподілу ресурсів на медичні потреби; по-друге, з 2022 року воєнним станом, що зумовило зміщення бюджетних пріоритетів на оборону та соціальний захист; по-третє, скороченням економічної активності та зміною структури ВВП. Додатковим фактором стало часткове руйнування освітньої інфраструктури та міграційні процеси, що тимчасово зменшили потребу у фінансуванні і вплинули на структуру освітніх видатків.

Трансформація системи фінансового забезпечення освітньої галузі в Україні на сучасному етапі свідчить про поступовий перехід від моделі фінансування мережі закладів до гнучкого, результативного інструментарію цільової фінансової підтримки розвитку людського капіталу. Даний процес базується на впровадженні інноваційних механізмів, де фінансовий ресурс «слідuje за клієнтом» або спрямовується на виконання конкретного державного замовлення. Ключовим аргументом на користь таких змін є успішна апробація та масштабування системи державних грантів на здобуття вищої освіти, яка вже за два роки активної реалізації продемонструвала стрімку позитивну динаміку [10]. Аналіз результатів фінансування за допомогою державних грантів для здобуття вищої освіти свідчить про їх масштабування та посилення ролі у фінансовому забезпеченні підготовки фахівців. Протягом першого етапу впровадження у 2024 році фактична кількість отриманих грантів становила 13,16 тис., що відповідає 92,75% від опрацьованих заявок, та 81,72% від запланованих показників. Загальний обсяг фінансування за даний період склав 287,43 млн грн при середньому розмірі гранту на рівні 21,74 тис грн. У 2025 році відбулося зростання кількісне та якісне зростання основних індикаторів, а саме: здобувачам надано 16,75 тис сертифікатів на загальну суму 389,9 млн грн. Еконо-

Рисунок 1 – Видатки зведеного бюджету України на освіту, охорону здоров'я, соціальний захист та соціальне забезпечення в 2015–2025 роках, % ВВП

Джерело: складено авторами за даними [9]

мічна ефективність грантового фінансування підтверджується зростанням середнього розміру гранту до 23,32 тис. грн, що на 7% перевищує показник попереднього року (21,8 тис грн). Таку позитивну тенденцію фахівці пов'язують насамперед із переглядом фінансових нормативів, зокрема збільшенням розміру базового гранту першого рівня до 17 тис грн [11; 12]. Таким чином, впровадження грантового фінансування дозволяє не лише розширити доступ до вищої освіти на контрактній основі, але й створити прозорий механізм розподілу державних коштів, орієнтований на підтримку індивідуальної освітньої траєкторії здобувачів.

Синергія між освітою та ринком праці відбувається шляхом інтеграції освітніх потреб у систему загальнообов'язкового державного соціального страхування. Використання коштів Фонду загальнообов'язкового державного соціального страхування на випадок безробіття для видачі ваучерів та фінансування експериментальних освітніх проєктів є стратегічним кроком, що дозволяє підтримувати конкурентоспроможність економічно активного населення. Ефективним інструментом для фахівців, які потребують перепідготовки або підвищення кваліфікації в умовах постійної зміни технологічного укладу є ваучерна система [13; 14]. Особливого значення такий підхід набуває в розрізі кадрового забезпечення оборонно-промислового комплексу та інших пріоритетних галузей національної економіки.

У даному контексті доцільно враховувати висновки, представлені Світовим Банком, щодо необхідності одночасного збільшення обсягів фінансування освіти та підвищення ефективності використання ресурсів із чіткою орієнтацією на результати навчання та адаптацію освітніх систем до структурних трансформацій, зокрема цифровізації та «зеленої» економіки [15]. У фінансовому вимірі це потребуватиме перегляду структури освітніх видатків із балансуванням між оплатою праці, розвитком інфраструктури, цифровими ресурсами та підтримкою вразливих груп населення, запровадження системи вимірюваних показників ефективності (доступність, якість, рівень завершення навчання, формування базових компетентностей) [4; 5], а також зменшення нецільових витрат шляхом оптимізації мережі закладів освіти й управлінських витрат за умови збереження належного рівня якості освітніх послуг.

Така диверсифікація джерел фінансування, яка поєднує видатки державного бюджету, ресурси страхових фондів та залучення міжнародної допомоги, формує стійку та багаторівневу систему відтворення людського капіталу. Поступове заміщення механізму прямого субсидування бюджетних установ на індивідуальні гранти для студентів та запровадження інструменту цільових компенсацій для роботодавців якісно змінює правила функціонування ринку праці.

У сфері охорони здоров'я у 2015–2018 рр. спостерігалася відносна стабільність фінансування на рівні 3,1–3,4% ВВП, що відповідало традиційно обмеженому рівню фінансування галузі в Україні. Зростання у 2019 році (до 4,19% ВВП) та збереження підвищеного рівня її фінансування у 2020–2021 рр. пов'язане з впровадженням медичної реформи, запуском Національної служби здоров'я України, переходом до моделі «гроші йдуть за пацієнтом», а також подоланням наслідків

пандемії COVID-19. Починаючи з 2022 року відбувається поступове зниження обсягів фінансування до 2,93% ВВП у 2024–2025 рр. Основними причинами є переорієнтація бюджетних ресурсів на потреби оборони, часткове скорочення планових медичних програм, а також зменшення ефекту екстреного фінансування, характерного для періоду пандемії.

Трансформація моделі фінансування охорони здоров'я в Україні має комплексний і системний характер, відображаючи поступовий перехід від бюджетного фінансування мережі закладів до механізмів закупівель медичних послуг, що базуються на принципах результативності, ефективності та орієнтації на потреби пацієнта. Разом з тим, незважаючи на суттєвий прогрес, модель фінансування охорони здоров'я в Україні потребує удосконалення та характеризується низькою структурних обмежень. По-перше, зберігається дисбаланс між задекларованими державними гарантіями та фактичним рівнем їх фінансування, що проявляється у недостатній економічній обґрунтованості тарифів та збереженні практик співфінансування з боку пацієнтів. По-друге, значною проблемою залишається нерівномірність доступу до медичних послуг між регіонами, зумовлена відмінностями у матеріально-технічному забезпеченні та кадровому потенціалі закладів охорони здоров'я. По-третє, обсяг неформальних платежів дещо зменшився, але вони й надалі відіграють важливу роль у забезпеченні послуг у сфері охорони здоров'я. У даному контексті важливими є також висновки, представлені Всесвітньою організацією охорони здоров'я [16], згідно з якими глобальні витрати на охорону здоров'я, незважаючи на їх поступове зниження після пікових пандемічних значень, залишаються на високому рівні, а їх структура істотно відрізняється залежно від рівня доходів населення та економічного розвитку країн. У частині фінансової політики це зумовлює необхідність зниження частки витрат населення за медичні послуги, запровадження більш якісного прогнозування видатків на основі демографічних та епідеміологічних тенденцій, а також підвищення ефективності державних закупівель і управління мережею закладів охорони здоров'я, оскільки зростання лише обсягів фінансування саме не гарантує підвищення якості медичних послуг. Окремо слід відзначити вплив воєнного стану, який суттєво скоригував функціонування фінансової моделі розвитку держави. У 2022–2024 роках в Україні було запроваджено антикризові механізми гарантованого фінансування закладів охорони здоров'я, зокрема, із застосуванням підходів, наближених до щомісячних виплат на рівні «1/12» від річного обсягу контракту, що сприяло забезпеченню їх фінансової стабільності в умовах високої невизначеності та суттєвих змін у структурі попиту на медичні послуги [17].

Таким чином, сучасна модель фінансування охорони здоров'я в Україні перебуває на етапі інституційного становлення, поєднуючи бюджетні та небюджетні механізми фінансування медичних послуг. Її подальший розвиток пов'язаний із необхідністю підвищення ефективності використання ресурсів, забезпечення фінансової стійкості системи охорони здоров'я, розширення доступу до медичних послуг та посилення фінансового захисту населення від зростання обсягу витрат на охорону здоров'я [18].

В Україні найбільш чутливою до кризових явищ є сфера соціального захисту, а динаміка її фінансування має виражений нестабільний характер. У 2015–2016 рр. спостерігався найвищий рівень видатків (понад 10% ВВП), що пояснюється наслідками економічної кризи 2014–2015 рр., стрімким зростанням тарифів на житлово-комунальні послуги та, відповідно, збільшенням обсягів субсидій населенню. У 2017–2019 рр. відбувалося поступове зменшення фінансування (до близько 8% ВВП), що пов'язано з реформуванням системи субсидій, відносною макроекономічною стабілізацією та підвищенням рівня доходів населення. У 2020 році збільшення розмірів бюджетних видатків (понад 8% ВВП) зумовлене пандемією COVID-19, що потребувало додаткових соціальних виплат, підтримки безробітних та вразливих верств населення. У 2022 році відбулося підвищення обсягів фінансування до 8,77% ВВП унаслідок повномасштабного вторгнення, що спричинило значне збільшення кількості внутрішньо переміщених осіб та бенефіціарів державних соціальних виплат. Водночас у 2023–2025 рр. відбувається поступове скорочення показника (до 5,77% ВВП), що обумовлено адаптацією соціальної політики до скорочення обсягів державних фінансових ресурсів.

Удосконалення підходів до фінансування соціального захисту в Україні в останні роки набуло системного характеру, відображаючи перехід від фрагментарної, адміністративно орієнтованої моделі розподілу соціальних трансфертів до більш централізованої, адресної та інтегрованої системи підтримки населення. Важливим напрямом реформування є поступова передача повноважень щодо призначення та виплати більшості видів державної соціальної допомоги до Пенсійного фонду України. Даний підхід дозволяє зменшити дублювання функцій між різними органами, підвищити прозорість руху коштів і створити передумови для подальшої цифровізації системи соціального захисту. Вагомою тенденцією є перехід до уніфікації та інтеграції соціальних виплат. Запровадження базової соціальної допомоги передбачає об'єднання окремих видів підтримки в єдиний адресний інструмент, розмір якого визначається з урахуванням доходів домогосподарства. Механізм нарахування базової соціальної допомоги базується на принципі гарантування універсального мінімального доходу для вразливих верств населення. Алгоритм нарахування дозволяє акумулювати декілька видів традиційних виплат в єдиний консолідований платіж, що мінімізує адміністративні витрати та спрощує процедуру отримання допомоги через цифрові сервіси. В 2025 році на виплату базової соціальної допомоги було виділено 4,4 млрд грн. та 9,2 млрд грн у 2026 році, а прозорість нарахувань забезпечується чіткими критеріями оцінки доходів, що відповідає європейським практикам соціального захисту [19].

Особливістю сучасної моделі фінансування соціального захисту є бюджетна домінанта, так як переважна частина соціальних виплат фінансується за рахунок державного бюджету, що зумовлює високу залежність системи від фіскальної спроможності держави та зовнішньої фінансової підтримки. В умовах воєнного стану дана залежність посилилася, оскільки значна частина соціальних видатків, зокрема підтримка внутрішньо переміщених осіб, реалізується за

участю міжнародних партнерів. Таким чином, фінансова стійкість системи соціального захисту значною мірою визначається макрофінансовою стабільністю та доступом до зовнішніх джерел фінансування [7]. Окремим напрямом трансформації є поступовий перехід від пасивної моделі соціальної підтримки до елементів так званого «соціального інвестування», від концепції «людина залежна» до концепції «людина спроможна». Це відбувається шляхом поєднання грошових трансфертів із заходами, спрямованими на підвищення економічної активності населення, зокрема стимулювання зайнятості, розвиток людського капіталу та ринку праці.

В умовах трансформації соціальної політики важливого значення набувають підходи, запропоновані Міжнародною організацією праці [20], відповідно до яких соціальний захист розглядається як інструмент перерозподілу доходів та вагомий елемент забезпечення стійкості соціально-економічного розвитку, справедливого переходу, адаптації до глобальних викликів. У фінансовій сфері це визначає необхідність формування стабільної та диверсифікованої бази фінансування (податкові надходження, страхові внески, бюджетні трансферти), посилення взаємозв'язку соціальних програм із політикою зайнятості та активними заходами на ринку праці, а також розвитку цифрових інструментів адміністрування.

Запровадження воєнного стану суттєво вплинуло на фінансову модель соціального захисту, надавши їй ознак переважно антикризового характеру. Набула поширення практика швидких грошових виплат, спрощено процедури їх призначення, збережено розміри та перелік соціальних гарантій навіть в умовах обмеженості державних фінансових ресурсів, що призвело до тимчасової відмови від довгострокових, стратегічних завдань у частині реформування сфери соціального захисту на користь оперативного реагування на соціальні виклики. Незважаючи на наявні позитивні зрушення, система соціального захисту зберігає низку структурних обмежень. Насамперед це стосується невідповідності соціальних стандартів, зокрема прожиткового мінімуму, реальним економічним умовам, що обмежує ефективність програм соціальної підтримки, орієнтованих на окремі вразливі групи населення. Таким чином, реформування фінансування соціального захисту в Україні відображає перехід до централізованої, адресної та інтегрованої моделі, що поєднує елементи традиційної моделі фінансування з новими підходами до цільового призначення та адміністрування соціальних виплат. Водночас її подальший розвиток потребує підвищення фінансового потенціалу держави, удосконалення механізмів обліку доходів населення, а також посилення взаємозв'язків між соціальною підтримкою та економічною активністю, що в сукупності визначатиме результативність та ефективність соціальної політики в довгостроковій перспективі.

Вагому роль у фінансуванні соціальної сфери України відіграє міжнародна фінансова допомога, яка забезпечує ресурсну підтримку та сприяє інституційному розвитку держави. Зокрема, проект Світового банку «РЕАСЕ» [21] став ключовим інструментом покриття соціально значущих видатків, дозволяючи забезпечувати своєчасні виплати пенсій, заробітних плат пра-

цівникам бюджетної сфери та соціальної допомоги на основі прозорого механізму верифікації та відшкодування коштів. Європейська інтеграція України до напрямку «Зайнятість та соціальні інновації» (EaSI) у межах Європейського соціального фонду плюс (ESF+) [22] розширює доступ до грантових ресурсів і сприяє впровадженню сучасних підходів до політики зайнятості та соціального захисту. Це відкриває можливості для державних, муніципальних і недержавних інституцій залучати фінансування на реалізацію інноваційних соціальних проєктів та адаптацію ринку праці до нових викликів. Водночас участь у європейських програмах передбачає дотримання високих стандартів фінансового контролю та аудиту, що підвищує прозорість використання ресурсів і зміцнює довіру міжнародних партнерів.

Висновки. Фінансування розвитку людського капіталу в Україні у 2015–2025 рр. зазнало суттєвих змін під впливом подолання наслідків пандемії COVID-19 та протидії збройній агресії. Це проявилось у зміні бюджетних пріоритетів, зростанні ролі соціального захисту в кризові періоди та скороченні обсягів витрат на освіту й охорону здоров'я. Модель, орієн-

тована на фінансування мережі бюджетних установ, поступово трансформується у більш гнучку систему, засновану на принципах адресності та результативності. Запровадження грантових механізмів, ваучерів на навчання та програм підтримки професійного розвитку свідчить про перехід до моделі, де фінансові ресурси спрямовуються безпосередньо на вирішення актуальних завдань соціальної сфери. Суттєво зросла роль міжнародної фінансової допомоги та європейських фінансових інструментів у фінансуванні розвитку людського капіталу в Україні. Зазначене формує додаткові фінансові ресурси та забезпечує імплементацію сучасних стандартів управління, прозорості та оцінки ефективності використання коштів. В умовах обмеженості державних фінансових ресурсів вагомим значення набуває не лише збільшення обсягів витрат, але й підвищення їх ефективності та результативності. Важливими є цілі та завдання фінансування соціальних програм, рівень їх адресності, якість адміністрування та здатність забезпечувати вимірювальні соціально-економічні результати, забезпечення пріоритетності базових соціальних послуг в умовах фінансової нестабільності.

Бібліографічний список:

1. Програма фінансової підтримки України від Європейського Союзу «Ukraine Facility». URL: <https://www.ukrainefacility.me.gov.ua/>
2. The fifth Ukraine Rapid Damage and Needs Assessment (RDNA5). World Bank. URL: <https://documents1.worldbank.org/curated/en/099022026094036395/pdf/P514499-22f93f3a-4278-42bc-b907-db9553d12069.pdf#page=4.08>
3. United Nations Development Programme. (2024). Human Development Report 2023-24: Breaking the gridlock: Reimagining cooperation in a polarized world. URL: <https://hdr.undp.org/content/human-development-report-2023-24>
4. Залознова Ю., Азьмук, Н. Людський капітал України в умовах війни: втрати та здобутки. *Економіка та суспільство*. 2022. № 38. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1312/1266>
5. Іванова Н. Ю. Людський капітал в умовах війни: виклики, загрози та стратегії стійкості. *Здобутки економіки: перспективи та інновації*, 2025, №23. URL: <https://econp.com.ua/index.php/journal/article/view/658>
6. Sustainable Development Report 2024. The SDGs and the UN Summit of the Future. URL: <https://files.unsdsn.org/sustainable-development-report-2024.pdf>
7. Сакун Л., Бутурлим Т., Павлуша Т. Проблеми та перспективи інвестування в людський капітал в умовах воєнного часу. *Development Service Industry Management*, 2025, №1, С. 46-52. URL: <https://dsim.khmnu.edu.ua/index.php/dsim/article/view/293>
8. Operational Guidance Note for IMF Engagement on Social Spending Issues. URL: <https://www.imf.org/en/publications/policy-papers/issues/2024/04/30/operational-guidance-note-for-imf-engagement-on-social-spending-issues-548431>
9. Офіційний сайт Міністерства фінансів України. URL: <https://www.mof.gov.ua/uk/state-budget>
10. Про реалізацію експериментального проєкту щодо надання державних грантів на здобуття вищої освіти. Постанова Кабінету Міністрів України; від 18.07.2024 № 822. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/822-2024-%D0%BF#Text>
11. Рішення Комітету ВРУ з питань освіти, науки та інновацій до протоколу № 160 від 27 листопада 2024 р. «Про удосконалення законодавства щодо формування та розміщення державного замовлення на підготовку фахівців, наукових, науково-педагогічних та робітничих кадрів, підвищення кваліфікації та перепідготовки кадрів, а також державної цільової підтримки для здобуття вищої освіти (за результатами вступної кампанії 2024)». URL: <https://kno.rada.gov.ua/uploads/documents/38909.pdf>
12. Рішення Комітету ВРУ з питань освіти, науки та інновацій до протоколу № 195 від 17 грудня 2025 року «Про результати вступної кампанії 2025, у тому числі результати експериментального проєкту запровадження державних грантів на здобуття вищої освіти». URL: <https://kno.rada.gov.ua/uploads/documents/39194.pdf>
13. Про затвердження Порядку видачі ваучерів для підтримання конкурентоспроможності деяких категорій громадян на ринку праці. Постанова Кабінету Міністрів України від 20.03.2013 № 207. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/207-2013-%D0%BF#n13>
14. Пилипенко Ю. І., Швець А. С. Людський капітал: сутність та фактори розвитку. *Economic Bulletin of Dnipro University of Technology*. 2023. № 82(2). С. 15-21. URL: https://ev.nmu.org.ua/docs/2023/2/EV20232_015-021.pdf
15. Education Finance Watch 2024. URL: <https://documents1.worldbank.org/curated/en/099102824144527868/pdf/P50097819250a00ce1812018168df2deaa3.pdf>
16. Global spending on health: emerging from the pandemic. URL: <https://iris.who.int/server/api/core/bitstreams/6a22149b-17d5-4afb-a89b-14a3e8c12442/content>
17. З 1 липня змінилися умови фінансування медичних закладів. URL: <https://umj.com.ua/uk/novyna-230507-z-1-lipnya-zminilisya-umovi-finansuvannya-medichnih-zakladiv>
18. Primary health care financing in Ukraine: a situation analysis and policy considerations. URL: <https://www.who.int/europe/publications/i/item/WHO-EURO-2023-8138-47906-70792>
19. Деякі питання реалізації експериментального проєкту щодо надання базової соціальної допомоги. Постанова Кабінету Міністрів України від 25.03.2025 № 371. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/371-2025-%D0%BF#n265>

20. World Social Protection Report 2024–26. Universal social protection for climate action and a just transition. URL: https://www.ilo.org/sites/default/files/2024-09/WSPR_2024_EN_WEB_1.pdf

21. Фінансова підтримка, мобілізована для України з 24 лютого 2022 року. Офіційний сайт Світового Банку. URL: <https://www.worldbank.org/uk/country/ukraine/brief/world-bank-emergency-financing-package-for-ukraine>

22. Про ратифікацію Угоди між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, з іншої сторони, про участь України у напрямі «Зайнятність та соціальні інновації» (EaSI) Європейського соціального фонду плюс (ESF+). Закон України від 26.02.2026 № 4804-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4804-20#Text>

References:

1. Prohrama finansovoi pidtrymky Ukrainy vid Yevropeiskoho Soiuzu "Ukraine Facility" [The European Union's Ukraine Facility program]. Available at: <https://www.ukrainefacility.me.gov.ua/>

2. The fifth Ukraine Rapid Damage and Needs Assessment (RDNA5). World Bank. Available at: <https://documents1.worldbank.org/curated/en/099022026094036395/pdf/P514499-22f93f3a-4278-42bc-b907-db9553d12069.pdf#page=4.08>

3. United Nations Development Programme. (2024). Human Development Report 2023-24: Breaking the gridlock: Reimagining cooperation in a polarized world. Available at: <https://hdr.undp.org/content/human-development-report-2023-24>

4. Zaloznova Yu., Azmuk, N. (2022). Liudskiy kapital Ukrainy v umovakh viiny: vtraty ta zdobutky [Human capital of Ukraine in wartime: losses and gains]. *Ekonomika ta suspilstvo – Economy and society*. Available at: <https://docs.un.org/en/A/RES/70/1>

5. Ivanova N. Yu. (2025). Liudskiy kapital v umovakh viiny: vyklyky, zahrozy ta stratehii stiikosti [Human Capital in Wartime: Challenges, Threats, and Resilience Strategies]. *Zdobutky ekonomiky: perspektyvy ta innovatsii – Economic Achievements: Prospects and Innovations*. Available at: <https://econp.com.ua/index.php/journal/article/view/658>

6. Sustainable Development Report 2024. The SDGs and the UN Summit of the Future. Available at: <https://files.unsdsn.org/sustainable-development-report-2024.pdf>

7. Sakun L., Buturlym T., Pavlusha T. (2025). Problemy ta perspektyvy investuvannya v liudskiy kapital v umovakh voiennoho chasu [Problems and prospects of investing in human capital in wartime conditions]. *Development Service Industry Management*. Available at: <https://dsim.khmmu.edu.ua/index.php/dsim/article/view/293>

8. Operational Guidance Note for IMF Engagement on Social Spending Issues. Available at: <https://www.imf.org/en/publications/policy-papers/issues/2024/04/30/operational-guidance-note-for-imf-engagement-on-social-spending-issues-548431>

9. Ofitsiyniy sait Ministerstva finansiv Ukrainy [Official website of the Ministry of Finance of Ukraine]. Available at: <https://www.mof.gov.ua/uk/state-budget>

10. Pro realizatsiiu eksperymentalnoho proektu shchodo nadання derzhavnykh hrantiv na zdobuttia vyshchoi osvity. Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy; vid 18.07.2024 № 822 [On the implementation of a pilot project on providing state grants for higher education. Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine; dated July 18, 2024, No. 822]. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/822-2024-%D0%BF#Text>

11. Rishennia Komitetu VRU z pytan osvity, nauky ta innovatsii do protokolu № 160 vid 27 lystopada 2024 r. «Pro udoskonalennia zakonodavstva shchodo formuvannya ta rozmishchennia derzhavnogo zamovlennia na pidhotovku fakhivtsiv, naukovykh, nauko-vo-pedahohichnykh ta robitnychkykh kadrov, pidvyshchennia kvalifikatsii ta perepidhotovku kadrov, a takozh derzhavnoi tsilovoi pidtrymky dlia zdobuttia vyshchoi osvity (za rezultatamy vstupnoi kampanii 2024)» [Decision of the Committee on Education, Science, and Innovation of the Verkhovna Rada of Ukraine to Minutes No. 160, dated November 27, 2024, "On Improving Legislation Regarding the Formation and Allocation of State Orders for the Training of Specialists, Scientific, Academic, and Vocational Personnel, Professional Development and Retraining, as well as State Targeted Support for Higher Education (based on the results of the 2024 admission campaign)"]. Available at: <https://kno.rada.gov.ua/uploads/documents/38909.pdf>

12. Rishennia Komitetu VRU z pytan osvity, nauky ta innovatsii do protokolu № 195 vid 17 hrudnia 2025 roku «Pro rezultaty vstupnoi kampanii 2025, u tomu chysli rezultaty eksperymentalnoho proektu zaprovadzhennia derzhavnykh hrantiv na zdobuttia vyshchoi osvity» [Decision of the Committee on Education, Science, and Innovation of the Verkhovna Rada of Ukraine to Minutes No. 195, dated December 17, 2025, "On the Results of the 2025 Admission Campaign, including the Results of the Pilot Project on Introducing State Grants for Higher Education". Available at: <https://kno.rada.gov.ua/uploads/documents/39194.pdf>

13. Pro zatverdzhennia Poriadku vydachi vaucheriv dlia pidtrymannya konkurentospromozhnosti deiakyykh katehoriy hromadian na rynku pratsi. Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 20.03.2013 № 207 [On Approval of the Procedure for Issuing Vouchers to Maintain the Competitiveness of Certain Categories of Citizens in the Labour Market. Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine; dated March 20, 2013, No. 207]. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/207-2013-%D0%BF#n13>

14. Pylypenko Yu. I., Shvets A. S. (2023). Liudskiy kapital: sutnist ta faktory rozvytku [Human capital: essence and development factors]. *Economic Bulletin of Dnipro University of Technology*. Available at: https://ev.nmu.org.ua/docs/2023/2/EV20232_015-021.pdf

15. Education Finance Watch 2024. Available at: <https://documents1.worldbank.org/curated/en/099102824144527868/pdf/P50097819250a00ce1812018168df2deaa3.pdf>

16. Global spending on health: emerging from the pandemic. Available at: <https://iris.who.int/server/api/core/bitstreams/6a22149b-17d5-4afb-a89b-14a3e8c12442/content>

17. Z 1 lypnia zminylysia umovy finansuvannya medychnykh zakladiv [Starting from July 1, the terms of healthcare facility financing have been amended]. Available at: <https://umj.com.ua/uk/novyna-230507-z-1-lipnya-zminylysia-umovi-finansuvannya-medichnih-zakladiv>

18. Primary health care financing in Ukraine: a situation analysis and policy considerations. Available at: <https://www.who.int/europe/publications/i/item/WHO-EURO-2023-8138-47906-70792>

19. Deiaki pytannia realizatsii eksperymentalnoho proektu shchodo nadання bazovoi sotsialnoi dopomohy. Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 25.03.2025 № 371 [Some issues of implementing a pilot project on providing basic social assistance. Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine; dated March 25, 2025, No. 371]. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/371-2025-%D0%BF#n265>

20. World Social Protection Report 2024–26. Universal social protection for climate action and a just transition. Available at: https://www.ilo.org/sites/default/files/2024-09/WSPR_2024_EN_WEB_1.pdf

21. Finansova pidtrymka, mobilizovana dlia Ukrainy z 24 liutoho 2022 roku. Ofitsiyni sait Svitovoho Banku [Financial support mobilized for Ukraine since February 24, 2022. Official website of the World Bank]. Available at: <https://www.worldbank.org/uk/country/ukraine/brief/world-bank-emergency-financing-package-for-ukraine>

22. Pro ratyfikatsiiu Uhody mizh Ukrainoiu, z odniiei storony, ta Yevropeiskym Soiuzom, z inshoi storony, pro uchast Ukrainy u napriami «Zainiatist ta sotsialni innovatsii» (EaSI) Yevropeiskoho sotsialnoho fondu Plus (ESF+). Zakon Ukrainy vid 26.02.2026 № 4804-IX [On Ratification of the Agreement between Ukraine, of the one part, and the European Union, of the other part, on the participation of Ukraine in the "Employment and Social Innovation" (EaSI) strand of the European Social Fund Plus (ESF+). Law of Ukraine; dated February 26, 2026, No. 4804-IX]. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4804-20#Text>

Стаття отримана: 16.04.2026

Стаття прийнята: 25.05.2026

Стаття опублікована: 03.07.2026